

21 ביולי 2013

לכבוד
חברי ועדת החינוך, התרבות והספורט

לכבוד
ח"כ עמרם מצנע
יו"ר ועדת החינוך, התרבות והספורט
הכנסת

במייל

שלום רב,

הנדון: פתיחת בית ספר ממלכתי בשפה הערבית בנצרת עילית – דיון בוועדה ב-23 ביולי 2013

1. כיו"ר ועדת החינוך, אנו פונים אליך בבקשה כי תפעל למען קידום הקמה של בית ספר ממלכתי ששפת ההוראה בו היא ערבית בנצרת עילית, וכי תפעל לאלתר למען ביטול כל צורות האפליה במימוש זכותם לחינוך של תושבי נצרת עילית הערבים.
2. האגודה לזכויות האזרח מלווה קואליציה שמורכבת מהורים לילדים בגיל לימוד חובה תושבי נצרת עילית, וכן מארגונים לשינוי חברתי, וביניהם שתי"ל ומרכז מוסאוא לזכויות האזרחים הערבים, אשר פועלת למען מימוש זכותם של תושבי נצרת עילית הערבים לשוויון בכלל, ולמען הקמה של בית ספר בשפה הערבית בעיר בפרט.
3. העדר שירותי חינוך ובתי ספר רשמיים עבור התושבים הערבים של נצרת עילית, בדומה לאלה שמהם נהנים תושביה היהודים של העיר, מהווה הפרה חמורה של חובתם של משרד החינוך ועיריית נצרת עילית לפעול בשוויוניות כלפי כלל תושבי העיר. מצב זה פוגע בזכותם של התושבים הערבים לחינוך נגיש וזמין, מטיל עליהם מעמסה כלכלית כבדה ומציב בפניהם קשיים רבים, אשר כרוכים בשליחת ילדיהם ללימודים ביישובים אחרים ובמקומות מרוחקים מעיר מגוריהם וממרכז חייהם.
4. **עמדת משרד החינוך**, כפי שמובנת ממכתבה אלינו מיום 9.6.2013 של ד"ר אורנה שמחון, מנהלת מחוז הצפון של המשרד, מתנגדת להקמת בית ספר ערבי בנצרת עילית, וזאת בנימוק, כי בתי הספר הערבים בנצרת מספקים מענה הולם לתלמידי העיר המבקשים ללמוד בבתי ספר ערבים. נציין כבר עתה, כי עמדה זו מבטאת תפיסה שגויה ומסוכנת באשר לזכותם של תושבי נצרת עילית הערבים למימוש שווה של כלל השירותים והזכויות בתור תושבים שווים ובדומה לשאר תושבי העיר. לפי עמדת משרד החינוך, תושבי העיר הערבים אינם זכאים לשירותי חינוך בשפתם בתוך עירם. עמדה זו לא זו בלבד שהיא פוגעת בזכותם של התושבים הערבים למימוש תושבותם בתוך עירם ולא זו בלבד שהיא מרוקנת תושבות זו מכל תוכן ומשמעות, אלא גם שהיא יוצרת ומעודדת דה-לגיטימציה של תושבי העיר הערבים.
5. בכך מאמץ משרד החינוך הלכה למעשה את עמדתו של ראש עיריית נצרת עילית, שלפיה אין מקום בנצרת עילית היהודית למוסדות חינוך בערבית. עמדה זו טומנת בחובה מסר גזעני ברור: אין בה מקום לערבים. (מצ"ב מכתב ראש העיר נצרת עילית מיום 8 בינואר 2013).

למותר לציין, כי עמדות אלה ומסרים אלה מעודדות ומלבנות תופעות של גזענות ואלימות כלפי תושבי העיר הערבים, אשר מוצגים ע"י העירייה עצמה ובגיבוי משרד החינוך כבלתי רצויים בעיר, ואכן במהלך החודשים האחרונים אירעו מספר תקיפות על תושבי העיר הערבים על רקע גזעני.

6. מכאן פנייתנו אליך שלא לתת יד למסרים גזעניים ולעמדות פסולות אלה, ולפעול למען קידום ההקמה של בית ספר בשפה הערבית עבור תושבי העיר הערבים.

להלן טענותינו באשר לזכותם של תושבי נצרת עילית הערבים לבית ספר בשפתם בתוך עירם, וכן באשר לצורך הזדמנותם שבפתיחה ובהקמה של בית ספר כאמור, והכל כפי שפורט בפניותינו למשרד החינוך ולעיריית נצרת עילית בנושא:

א. העיר נצרת עילית מונה כ-52,000 תושבים, מתוכם כ-20% הם ערבים. כיום אין בתחומי העיר בתי ספר ומוסדות חינוך ממלכתיים, ששפת ההוראה והלימוד בהם היא ערבית ושמתאימים לתושביה הערבים של העיר.

ב. לפי הנתונים שבידינו, כ-1,900 ילדים ערבים תושבי העיר לומדים כיום בבתי ספר ערבים מחוץ לנצרת עילית. חלקם הגדול לומדים בבתי הספר של העיר נצרת. לנוכח יכולתם המוגבלת של בתי הספר הממלכתיים בנצרת לקלוט תלמידים מחוץ לעיר, הרוב המוחלט של תלמידי נצרת עילית הערבים נאלץ להשתלב במוסדות החינוך הפרטיים (מוכרים שאינם רשמיים) של נצרת, על כל העלויות הגבוהות הכרוכות בכך.

ג. העדר מסגרות חינוך מתאימות פוגע בזכותם של תושבי העיר הערבים לחינוך נגיש וזמין ולשוויון בהקצאת משאבים ציבוריים ועירוניים. כאשר כל הילדים הערבים בנצרת עילית אינם נהנים מחינוך רשמי חינוך בעירם ובשכונותיהם, משמעות הדבר היא שהמשאבים שהרשות המקומית ומשרד החינוך מקצים לחינוכם של הילדים הערבים נופלים בהרבה, עד כדי מבטלים, מהמשאבים המוקצים לחינוכם של הילדים היהודים.

ד. המצב הנ"ל יוצר פגיעה כפולה ומכופלת. שכן הפגיעה בזכותם של התושבים הערבים של נצרת עילית לשוויון הזדמנויות בחינוך במקרה זה גוררת פגיעה כלכלית וקשיים רבים, הכרוכים בשליחת ילדיהם ללימודים ביישובים אחרים ובמקומות מרוחקים מעיר מגוריהם.

ה. למעשה, בפני תושבים אלה עומדות שתי חלופות ששתיהן קשות מנשוא: לשלוח את ילדיהם לקבלת חינוך במסגרות פרטיות מוכרות (לא ממלכתיות) בעיר נצרת ולשאת בעלויות הגבוהות הכרוכות בכך, או, לגבי אלה שמצבם הכלכלי אינו מאפשר זאת, לשלוח ילדיהם ללימודים במסגרות חינוך ממלכתיות ביישובים מרוחקים יותר, וזאת על בסיס מקום פנוי ובהתאם לאפשרויות הקליטה המוגבלות במסגרות אלו (שככלל, אמורות לספק חינוך חינוך לתלמידים שבאזור הרישום שנקבע עבורן בתוך כל ישוב וישוב).

ו. מצב הדברים הנ"ל מהווה הפליה על רקע לאום במימוש זכויות היסוד לשוויון ולחינוך. נראה כי לא צריך להרחיב את הדיבור אודות חשיבותן ומעמדם של זכויות אלה במשפט הישראלי.

על מהותה של הזכות לחינוך חובה חנים במסגרת מוסד חינוך ממלכתי, ועל הקשר בין זכות זו לבין האיסור על הפליה, בין היתר על רקע מצבם הכלכלי של ההורים, עמד ביהמ"ש העליון בבג"צ 4363/00 **ועד פוריה עילית נ' שר החינוך**, פ"ד נו(4) 203, 221 (2002): "החינוך הממלכתי במוסדות הרשמיים מושתת על עקרון היסוד של חינוך חובה חנים, המבקש לאכוף זכותו של כל ילד לרכוש חינוך והשכלה, על בסיס שיווין הזדמנויות וללא הפליה, בלא שחסרון כיס ישפיע על איכותה ורמתה של המסגרת החינוכית הניתנת לו."

ז. באשר לאופן מימוש הזכות לחינוך רשמי חנים יודגש, כי בהתאם להוראות חוק לימוד חובה, התשי"ט-1949, כל ילד בגיל לימוד חובה זכאי לחינוך ממלכתי חנים. סעיף 7 לחוק קובע, כי האחריות למתן חינוך זה מוטלת על המדינה (משרד החינוך), וכי האחריות לפתיחת מוסדות חינוך רשמיים למתן חינוך חובה מוטלת על המדינה ועל הרשות המקומית במשותף. בהקשר זה יצוין עוד, כי למשרד החינוך נתונה הסמכות לחייב את הרשות המקומית לפתוח ולקיים מוסדות חינוך רשמיים בתחומה.

ח. לעניין מימוש הזכות נזכיר עוד, כי לפי תקנות חינוך ממלכתי (העברה), התשי"ט-1959 רשאים הוריו של ילד הלומד במסגרת חינוך לא ממלכתית להעבירו לחינוך הממלכתי בכל עת, ורשות החינוך חייבת להיענות לבקשה. משמעות החובה להיענות לבקשה בענייננו היא, כי הרשות המקומית צריכה לדאוג להימצאותן של מסגרות חינוך ממלכתיות, שמתאימות לילדים הערבים, קרי ששפת ההוראה בהם היא ערבית. אי-הימצאותם של מוסדות חינוך כאמור מהווה אף הפרה של האיסור המפורש על רשות מקומית להפלות תלמידים מטעמים עדתיים או מטעמים של רקע חברתי-כלכלי, בין של הילד ובין של הוריו, ברישום למוסדות חינוך, כפי שנקבע בסעיף 5 לחוק זכויות התלמיד, התשס"א-2000.

ט. **בנסיבות העניין המתוארות לעיל, מוטלת על המדינה (משרד החינוך) ועל הרשות המקומית החובה לפעול בנמרצות, תוך שיתוף התושבים הערבים, לפתיחת מוסדות חינוך ממלכתיים בשפה הערבית בנצרת עילית, ואף לעודד הורים להעביר את ילדיהם למוסדות אלה לכשיוקמו, ולתקן בכך את חוסר השוויון הקיים.** מן הראוי לשתף את הציבור הערבי בכל ההיבטים הנוגעים למהלך של הקמת מוסדות חינוך כאמור, לרבות לעניין המיקום והסדרי הרישום.

י. בנסיבות אלה, מוטלת על העירייה ועל משרד החינוך גם החובה לשאת בכל העלויות, הכרוכות בלימודים מחוסר ברירה כאמור במוסדות חינוך מחוץ לנצרת עילית, לרבות ובעיקר עלויות הלימוד בבתי ספר פרטיים (שכוללים שכר לימוד ותשלומים שנגבים ע"י בתי הספר בנוסף לתקצוב הציבורי המגיע להם בתור מוסדות מוכרים), וזאת עד להקמת מוסדות חינוך רשמיים מתאימים עבור תושבי העיר הערבים.

יא. לעניין זה יצוין, כי לפי המידע שברשותנו, הורים ערבים רבים משוועים מזה שנים להקמתו של בית ספר בשפה הערבית בנצרת עילית. נציגי ציבור והתארגנויות שונות של תושבים העלו לאורך השנה האחרונה שוב ושוב את הדרישה להקמת בית ספר כאמור, אך כל הפניות והבקשות לעניין זה נתקלו בתשובות לקוניות ומתחמקות.

יב. אנו חוזרים ומדגישים, כי עמדת משרד החינוך מבטאת תפיסה שגויה ומסוכנת באשר לזכותם לשוויון ולחינוך של תושבי נצרת עילית הערבים, פוגעת בזכותם של התושבים הערבים למימוש תושבותם בתוך עירם ויוצרת ומעודדת דה-לגיטימציה של תושבי העיר הערבים.

יג. לאור כל האמור לעיל, אנו מבקשים כי הוועדה בראשותך תציג עמדה ברורה וחד משמעית בדבר הצורך לפתוח בית ספר ממלכתי לאוכלוסייה הערבית בנצרת עילית, וכן לפעול לאלתר להשגת כל האישורים המתחייבים ונקיטת כל הפעולות הנדרשות לשם פתיחתו של ב"ס כאמור בשנת הלימודים הקרובה - תשע"ג.

בכבוד רב,

עאוני בנא, עו"ד
מנהל המחלקה לזכויות המיעוט הערבי
האגודה לזכויות האזרח